

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Ioannis Andrae Hoffmanni Ivris Vtrivsque Doctoris In
Academia Ienensi Collectio Selectorvm Opvscvlvm De
Vnionibvs Electorum S.R.I.**

Hofmann, Johann Andreas

Ienae, MDCCLII

VD18 12896357

Avrea Bvlla Caroli Qvarti Rom. Imperatoris Norimbergae Et Metis A.
MCCCLVI. Sancita.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18247

**AUREA BULLA
CAROLI QVARTI
ROM. IMPERATORIS**

NORIMBERGAE ET METIS A. MCCCLVI.
SANCITA.

PROOEMIUM.

**IN NOMINE SANCTAE ET INDI-
VIDVAE TRINITATIS FELICITER,
AMEN.**

CAROLVS QVARTVS diuina fauente
clementia Romanorum imperator semper
Augustus & Bohemiae rex, ad perpetuam rei
memoriam. Omne regnum in se ipso diui-
sum desolabitur. Nam principes eius facti sunt socii
furum. Ob quod Dominus miscuit in medio eo-
rum spiritum vertiginis; vt palpent in meridie, sicut
in tenebris. Et candelabra eorum mouit de loco
suo; vt caeci sint & duces caecorum. Et qui am-
bulant in tenebris, offendunt; & caeci mente scelera
perpetrant, quae in diuisione contingunt. Dic super-
bia quomodo in Lucifero regnasses: si diuisionem
auxiliatricem non habuisses? Dic Satan inuide, quo-
modo Adam de paradiso eiecisses, nisi eum ab obe-
dientia diuisisses? Dic luxuria, quomodo Troiam
destruxisses, nisi Helenam a viro suo diuisisses? Dic
Ira! quomodo Romanam Rempubicam destruxif-
ses, nisi in diuisione Pompeium & Iulium fauienti-
bus gladiis ad intestina proelia concitasses? Tu qui-

G g 2 dem

dem inuidia Christianum Imperium, a DEO ad iustar sanctae & indiuiduae Trinitatis, fide, spe & charitate, virtutibus Theologicis, roboratum; cuius fundamentum super Christianissimo regno feliciter stabilitur, antiquo veneno, velut serpens in palmites imperiales, & membra eius propinquiora, impio scelere vomuisti, vt concussis columnis, totum aedificium ruinae subiiceres, diuisionem inter septem Electores sacri Imperii, per quos velut septem candelabra lucentia in vnitatem spiritus septiformis sacrum illuminari debet imperium, multoties posuisti. Sane cum ex officio, quo Caesarea dignitate potimur, futuris diuisionum periculis inter Electores ipsos, de quorum numero, vt Rex Bohemiae, esse dignoscimur, ratione duplici, tam ex Imperio, quam Electionis Iure, quo fungimur, occurrere teneamur: ad vnitatem inter Electores fouendam, Electionem vnanimem inducendam (*), ac detestandae diuisione praedictae, variisque periculis, ex ea sequentibus aditum praeccludendum, in solenni Curia nostra Nurebergensi, assidentibus nobis omnibus Principibus, Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus ac aliorum Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium, & Ciuitatum multitudine numerosa in folio Maiestatis Caesariae, Imperialibus infulis insigniis & diademate ornati, matura deliberatione praecua, de Imperialis potestatis plenitudine edidimus, statuimus & duximus sancendas. Sub anno Domini millesimo

(*) Ex his verbis apparet causa, quae imperatorem permouit ad controuersias electorum tollendas, atque electionem imperatoriam stabiliendam & confirmandam. *vid. B. STRVVII Syn. iur. publ. c. VI. §. 7.*

mo trecentesimo quinquagesimo sexto, Indictione nona, quarto Idus Ianuar. Regnorum nostrorum anno decimo Imperii vero primo.

CAPVT I.

QUALIS ESSE DEBEAT CONDVCTVS ELECTORVM, ET A QVIBVS?

§. I.

Decernimus & praesenti Edicto Imperiali, perpetuo valituro, sancimus, ex certa scientia, & de Imperiali potestatis plenitudine, vt quotiescunque & quodocunque futuris temporibus necessitas siue casus Electionis Regis Romanorum, in Imperatorem promouendi, emerferit, & Principes Electores ad Electionem huiusmodi iuxta antiquam laudabilem consuetudinem, habuerunt proficisci, vnusquisque Princeps Elector, si & quando super hoc fuerit requisitus, quoslibet Principes Coelectores suos, vel ipsorum Nuncios, quos ad Electionem ipsam transmiserint, per terras, territoria & loca sua & etiam ultra, sicut longius poterit, conducere teneatur, & eis, absque dolo, praestare conductum, versus Ciuitatem, in qua talis Electio fuerit celebranda, & ab illa etiam redeundo, sub poena periurii & perditionis, pro illa duntaxat vice, suae vocis, quam in Electione huiusmodi fuerat habiturus. Quas quidem poenas eos, vel eum, qui in praestando memorato conductu rebelles, seu rebellem, negligentes vel negligentem se praebuerint, eo ipso decernimus. incidisse.

§. II. Statuimus insuper, & mandamus vniuersis aliis Principibus, Feuda a sacro Imperio Romano tenentibus, quocunque nomine censeantur, nec non Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus & Ignobilibus, Ciuibus & Communitatibus Castrorum, Ciuitatum & Locorum sacri Imperii vniuersis, vt eodem tempore, dum

Gg 3

vide-

videlicet Regis Romani in Imperatorem promouendi, Electio celebranda occurrerit, vnumquemque Principem Electorem, ab ipsis vel eorum aliquo conductum huiusmodi postulantem vel eiusdem Nuncios, quos ad Electionem ipsam direxerit, vt praesentur, per territoria sua, & alias, quando possint remotius, absque dolo, modo praedicto conducant. Si qui vero huic nostrae Constitutioni contraire praesumerint, subscriptas eo ipso poenas incurrant. Omnes quidem Principes & Comites, Barones, Nobiles, Milites & Clientes, ac vniuersi nobiles contrarium facientes, reatum periurii & priuationem omnium feudorum, quae a sacro Romano Imperio, & a quibuscunque aliis obtinent, & etiam omnium possessionum suarum, a quocumque habitarum, incurrant. Omnes quoque Ciues, & Communitates, contra praemissa facere praesumentes, similiter sint periuri, & nihilominus vniuersis suis iuribus, libertatibus, priuilegiis, gratiis, a Sacro obtentis Imperio, sint omnino priuati, & cum personis & bonis suis omnibus Bannum & proscriptionem Imperialem incurrant atque eosdem ipso facto, ex nunc, pro vt ex tunc, omni iure priuamus. Deinceps cuilibet hominum autoritate propria & sine iudicio seu inuocatione magistratus cuiuslibet, impune licebit eos inuadere, nullamque poenam propter hoc inuadens ipsos ab Imperio aut quouis alio debet formidare, praesertim cum contra Rempublicam, ac sacri statum Imperii ac dignitatem ac etiam contra honorem proprium & salutem, tantae rei temerarii neglectores, tanquam rebelles, in obedientes & perfidi, infideliter & peruerse agere conuincantur.

§. III. Decernentes insuper & mandantes, vt omnium Ciuitatum Ciues, & Communitates, iam dictis Principibus Electoribus & eorum cuilibet hoc poscendi, eorumque Nuntiis, victualia in communi pretio atque cursu pro suis, seu Nunciorum praedictorum, hominumque suorum necessitatibus, dum ad praedictam Ciuitatem causa celebrandae

dae

dae Electionis praedictae accesserint, & etiam dum discefferint ab eadem vendere seu vendi facere teneantur, nullam in praemissis fraudem quomodolibet adhibendo. Alioquin contrarium facientes, poenas illas volumus ipso facto incurrere, quas in praecedentibus contra Ciues & Communitates duximus promulgandas.

§. IV. Quisquis insuper ex Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus, seu Ignobilibus, Ciuibus, seu Communitatibus Ciuitatum, Principi Electori ad Electionem de Rege Romanorum celebrandam eunti, vel ab ipsa denuo redeunti, hostiles custodias tendere seu insidias parare praesumerit, aut ipsos, vel eorum aliquem, in sua, vel suorum personis aut rebus inuadere vel turbare, seu ipsorum, vel alicuius eorum Nuncios antedictos, siue conductum petierint, siue non duxerint exigendum, hunc vna cum vniuersis malitiae suae complicibus, ipso facto supradictas poenas decernimus incurrisse. Ita videlicet, quod quaeuis persona poenam incidat, siue poenas, quas iuxta praemissa, pro qualitate personarum, duximus infligendas.

§. V. Si vero aliquis Princeps Elector cum aliquo suo Coelectore inimicitias gereret, & inter eos quaecunque contentio, controuersia, seu dissensio verteretur, his nequaquam obstantibus, alter alterum, vel alterius Nuncios, ad Electionem huiusmodi destinandos, praemisso modo conducere sit adstrictus, sub poena periurii ac perditionis ea vice duntaxat, suae vocis in electione, vt superius est expressum.

§. VI. Si qui vero alii Principes, Comites, Barones, Milites, Clientes, Nobiles & Ignobiles, Ciues vel Communia Ciuitatum, cum aliquo Principe Electore, vel pluribus ex iisdem, aduersam gererent voluntatem seu quaeuis discordia inter ipsos ad inuicem, vel guerra siue dissensio verteretur, nihilominus, omni contradictione & dolo cessantibus Principibus Electoribus seu eius vel ipsorum Nunciis, ad Electionem huiusmodi destinandis, & redeun-

tibus

tibus ab eadem, talem debeant praestare conductum; pro-
ut singuli, poenas iam dictas per nos videlicet in se latas,
voluerint euitare. Quas eos, qui secus fecerint, incur-
risse decernimus eo ipso.

§. VII. Ad praemissorum autem omnium firmitatem
& certitudinem ampliorem iubemus & volumus, ut uni-
uersi Principes Electores & ceteri Principes, nec non Co-
mites, Barones, Nobiles, Ciuitates, praemissa omnia lite-
ris & iuramentis suis firmare, & ad ea bona fide ac sine
dolo implenda efficaciter se debeant obligare. Quicun-
que vero literas huiusmodi dare renuerit, paenas illas ipso
facto incidat, quas pro personarum conditione, per prae-
missa, singulis duximus infligendas.

§. VIII. Si quis autem Princeps Elector, aliusue Prin-
ceps, cuiuscunque conditionis aut status, feudum vel feu-
da a Sacro tenens Imperio, aut Comes, Baro, vel Nobi-
lis, seu successores talium, vel haeredes, supra & infra
scriptas Imperiales nostras Constitutiones & Leges ad im-
plere noluerit, aut eis contraire praesumerit; siquidem
talis Princeps Elector extiterit, ex tunc ceteri sui Coele-
ctores a suo ipsum deinceps excludant consortis, ipseque
voce Electionis & aliorum Principum Electorum loco, di-
gnitate careat atque Iure, nec inuestiatur de feudis, quae
a sacro Imperio visus fuerit obtinere; Alius vero Princeps,
aut vir nobilis, ut praefertur, in has nostras leges commit-
tens, similiter non inuestiatur de feudis, quae a sacro Im-
perio, vel alias obtinet a quocunque, & nihilominus in
omnes poenas praemissas, suam concernentes personam,
incidat eo ipso.

§. IX. Quamuis autem vniuersos Principes, Comites,
Barones, Nobiles, Milites, Clientes, Ciuitates quoque &
Communitates ad praestandum cuiilibet Principi Electori,
vel eius Nuntiis, praefatum conductum, ut praedicatur,
indistincte velimus & decreuerimus obligari, nihilominus
eorum cuiilibet singulares conductus & conductores, pro
regionum & locorum adiacentia, cuiilibet magis aptos,
duxi-

duximus designandos, vt statim per sequentia plenius apparebit.

§. X. Primo namque Regem Bohemiae, sacri Imperii Archipincernam, conducent Archiepiscopus Moguntinensis, Bambergensis & Herbipolensis Episcopi, Burggravius Nurenbergensis: Item illi de Hohenlohe, de Wertheim, de Brunecke, & de Hannowe. Item Ciuitates Nurenberg, Rotenburg & Windesheim.

§. XI. Deinde Archiepiscopum Coloniensem, sacri Imperii per Italiam Archicancellarium, conducent & conducere tenebuntur, Moguntinensis & Treuerensis Archiepiscopi: Comes Palatinus Rheni; Landgravius Hassiae: item de Kazenellenbogen, de Nassau, de Dietz, Comites; Item de Isenburg, de Westerpurg, de Runckel, de Limburg & Falckenstein. Item, Ciuitates, Wezlar, Geylhausen & Friedberg.

§. XII. Item Archiepiscopum Treuerensem, sacri Imperii per Galliam & Regnum Arelatense Archicancellarium, conducent Archiepiscopus Moguntinensis, Comes Palatinus Rheni; Item de Spanheim de Veldenz, Comites; Item die Raugraffen, Wildgraffen, de Nassau, de Isenburg, de Westenburg, de Runckel, de Limpurg, de Dietz, de Katzenellenbogen, de Eppenstein, de Falckenstein, item ciuitas Moguntinensis.

§. XIII. Deinde Comitem Palatinum Rheni sacri Imperii Archidapiferum, conducere debet Archiepiscopus Moguntinensis.

§. XIV. Ducem vero Saxoniae sacri Imperii Archimarescallum, tenebitur conducere Rex Bohemiae, Moguntinensis & Magdeburgensis Archiepiscopi: Item Bambergensis & Herbipolensis Episcopi: Marchio Misnensis, Landgravius Hassiae; Item Fuldenensis & Hirschfeldensis Abbates; Burgravius Nurenberg, item illi de Hohenloch, de Wertheim, de Brunecke, de Hanov, & de Falckenstein. Item Ciuitates Erffordia, Mülhufen, Nürenberg, Rotenburg & Windesheim.

Hh

§. XV.

§. XV. Et hi omnes proxime nominati Marchionem Brandenburgensem, sacri Imperii Archicamerarium, similiter conducere tenebuntur.

§. XVI. Volumus autem & expresse statuimus, vt vnusquisque Princeps Elector, qui talem voluerit habere conductum, his, a quibus ipsum postulare decreuerit, hoc ipsum adeo tempestiue, viamque, qua fuerit transiturus, insinuet, & talem conductum exposcat, vt illi, qui ad conductum huiusmodi impendendum deputati, & qui fuerint requisiti, ad hoc opportune se valeant & commode praeparare.

§. XVII. Praemissas vero Constitutiones, circa materiam conductus editas, ita sane debere declaramus intelligi, vt vnusquisque superius nominatus, vel forsân non expressus, a quo in casu praemisso conductum requiri contigerit, ad praestandum ipsum per suas duntaxat terras ac territoria ac etiam vltra, quanto potest remotius, absque dolo, sub poenis contentis superius, sit adstrictus.

§. XVIII. Praeterea statuimus & etiam ordinamus; vt Archiepiscopus Moguntinensis, qui fuerit pro tempore, singulis Principibus Coelectoribus suis Ecclesiasticis & Secularibus, electionem eandem per suos Nuncios patentibus debeat literis intimare. In quibus quidem literis talis dies & terminus exprimatur, infra quem eadem literae ad singulos eosdem Principes verisimiliter possint peruenire.

§. XIX. Huiusmodi vero literae continebunt, vt, a die in literis ipsis expressa, infra tres menses continuo, omnes & singuli Principes Electores Franckenford super Mogannum esse debeant constituti, vel suos legales ad eundem terminum atque locum Nuncios destinare, cum plena & omnimoda potestate suisque patentibus literis, maiori cuiuslibet eorum Sigillo signatis, ad eligendum Romanum Regem, in Caesarum promouendum.

§. XX. Qualiter autem, & sub qua forma tales literae confici debeant, & quae in eis solennitas debeat immutabiliter obseruari, & in qua forma & modo Principes Electores,

tores, Nuncios suos ad Electionem huiusmodi destinandos, ac potestatem, mandatum seu procuratoria ordinare debuerint, ad finem praesentis libri conscriptum inuenitur clarius & expressum. Et eandem formam illic traditam mandamus, & de imperialis potestatis plenitudine vsque qua que decernimus obseruari.

§. XXI. Cum autem ad hoc peruentum fuerit, quod de Imperatoris vel Regis Romanorum obitu in Dioecesi Maguntinensi constiterit, ex tunc infra vnum mensem, a die notitiae obitus huiusmodi continue numerandum; singulis Principibus Electoribus obitum, & intimationem, de quibus praemittitur, per Archiepiscopum Moguntinensem iubemus & decernimus suis patentibus litteris declarari. Quod si idem Archiepiscopus in executione & intimatione huiusmodi negligens aut remissus fortassis existeret, ex tunc iidem Principes motu proprio, etiam non vocati, pro fidei suae virtute, qua sacrum prosequi tenentur Imperium, post haec infra tres menses, sicut in Constitutione proxime posita supra continetur, in Ciuitate Franckenfordensi saepe dicta conueniant, electuri Regem Romanum in Caesarem promouendum.

§. XXII. Debet autem vnusquisque Princeps Elector, vel sui Nuntii, praedictam Ciuitatem Franckenfordensem cum ducentis equitaturis tantummodo praefatae Electionis tempore introire. In quorum numero quinquaginta tantum armatos vel pauciores, introducere poterit, sed non plures.

§. XXIII. Princeps vero Elector, ad electionem huiusmodi vocatus & requisitus, & ad ipsam non veniens, vel legales Nuncios cum litteris patentibus, sigillo suo maiori sigillatis, plenamque liberam ac omnimodam potestatem continentibus, ad eligendum Romanum Regem, futurum Imperatorem, non dirigens, aut veniens: aut huiusmodi Nuncios forte transmittens, si postea Princeps ipse aut praedicti Nuntii, a praedicto electionis loco recederent, Rege Romanorum futuro Caesare non electo, nec

Hh 2

ad

ad praemissa Procuratore legitimo substituto solenniter & relicto, electionis voce seu iure quod in eadem Electione habuit, & tali modo deseruit, careat ea vice.

§. XXIV. Iniungimus autem Ciuibus de Franckenfurt & mandamus, vt ipsi vniuersos Principes Electores in genere & quemlibet eorum, ab inuasionem alterius, si quid inter eos aduersitatis emergeret & etiam ab omni homine cum omnibus eorum hominibus, quos ipse & eorum quilibet in praefato ducentorum equorum suorum numero ad praefatam duxerint Ciuitatem, in virtute iuramenti, quod super hoc ipsos ad sancta praestare statuimus, fidei studio & solerti diligentia protegant ac defendant. Alioquin periurii reatum incurrant, & nihilominus omnia iura sua, Libertates, Priuilegia, Gratias & Indulta, quae a Sacro obtinere noscuntur Imperio, omnino amittant bannumque Imperiale cum personis & bonis suis omnibus incidant eo ipso. Et liceat ex tunc omni homini auctoritate propria, ac sine iudicio ciues eosdem, quos eo casu ex nunc, prout ex tunc, omni iure priuamus, tanquam proditores infideles & rebelles Imperii, impune inuadere: Ita, quod inuadentes huiusmodi, poenam quamcunque a sacro Imperio, vel quouis alio, nequaquam debeant formidare.

§. XXV. Ciues insuper antedicti de Franckenfort, per omne tempus illud, quod super electione, saepe dicta, tractari & agi contigerit, neminem in praefatam Ciuitatem, cuiuscunque dignitatis, conditionis vel status extiterit, intromittant, vel intra quouis modo permittant: Principibus Electoribus & eorum Nunciis & Procuratoribus antedictis duntaxat exceptis. Quorum quilibet cum ducentis equis debeat, vt praedicitur, intromitti.

§. XXVI. Si vero post ipsorum Principum Electorum introitum, seu in ipsorum praesentia, in praefata Ciuitate aliquem reperiri contigerit, illius exitum ciues ipsi debent absque mora & cum effectu protinus ordinare. Sub omnibus poenis, contra ipsos superius promulgatis, ac etiam

etiam in virtute iuramenti, quod Ciues ipsi de Franckenfort super eo, virtute praesentis constitutionis, praestare debebunt ad sancta, vt in praecedentibus est expressum.

CAPVT II. DE ELECTIONE ROMANI REGIS.

§. I.

Postquam autem saepe dicti Electores seu Nuncii Ciuitatem Franckenfort ingressi fuerint, statim sequenti die diluculo, in Ecclesia sancti Bartholomaei Apostoli ibidem, in omnium ipsorum praesentia, Missam de sancto Spiritu faciant decantari ad finem, vt ipse sanctus Spiritus corda ipsorum illustret, & eorum sensibus lumen suae virtutis infundat. Quatenus ipsi suo fulti praesidio, hominem iustum, bonum & vtilem eligere valeant, in Regem Romanorum futurumque Caesarem, ac pro salute populi Christiani.

§. II. Peracta quoque Missa huiusmodi, omnes illi Electores seu Nuncii accedant ad altare, in quo Missa eadem exitit celebrata, vbi Principes Electores Ecclesiastici coram Euangelio beati Iohannis, in principio erat verbum, quod illic ante ipsos poni debet, manus suas pectori cum reuerentia superponant. Seculares vero Principes Electores dictum Euangelium corporaliter manibus suis tangant. Qui omnes cum tota sua familia tunc ibi debebunt inermes adstare. Et Archiepiscopus Moguntinensis formam iuramenti eis dabit, & vna cum ipsis, & ipsi, vel absentiam Nuntii vna cum eo iuramentum praestabunt vulgariter in hunc modum.

§. III. Ego N. Archiepiscopus Moguntinensis, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector, iuro ad sancta Dei Euangelia, hic praesentialiter coram me posita, quod ego per fidem, qua Deo & sacro Romano Imperio sum adstrictus, secundum omnem discre-

Hh 3

tionem

tionem & intellectum meum, cum Dei adiutorio, eligere volo temporale caput populo Christiano, id est, Regem Romanorum in Caesarem promouendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem praedictam. Vocemque meam & votum, seu Electionem praefatam, dabo absque omni pacto, stipendio, pretio vel promisso, seu quocunque modo talia valeant appellari. Sic me Deus adiuuet & omnes Sancti.

§. IV. Praestito denique per Electores, seu Nuncios, in forma & modo praedictis, huiusmodi iuramento, ad Electionem procedant, nec a modo de iam dicta Ciuitate Franckenfort separentur, nisi maior pars ipsorum temporale caput mundo elegerit, seu populo Christiano, Regem videlicet Romanorum, in Caesarem promouendum.

§. V. Quod si facere distulerint infra triginta dies, a die praestiti iuramenti praefati continuo numerandos: Ex tunc exactis eisdem triginta diebus, a modo panem manducent & aquam bibant & nullatenus Ciuitatem exeant antedictam, nisi prius per ipsos, vel maiorem partem ipsorum, Rector seu temporale caput fidelium electum fuerit, vt praefertur.

§. VI. Postquam autem in eodem loco ipsi vel pars eorum maiori numero elegerit, talis Electio perinde haberi & reputari debet, ac si foret ab ipsis omnibus, nemine discrepante, concorditer celebranda.

§. VII. Sique per tempus aliquod morari, abesse & tardare contingeret aliquem de Electoribus seu Nunciis antedictis, dum tamen veniret, antequam praedicta esset Electio celebrata; hunc ad Electionem ipsam in eo statu admitti debere decernimus, in quo ipsa, aduentus sui tempore consistebat.

§. VIII. Et quia de antiqua, approbata & laudabili consuetudine tam inconuulsa, quam immutabiliter, quod subscribitur, semper extitit haecenus obseruatum: ideoque & Nos constituimus, & de imperiali decernimus plenitu-

nitudine potestatis, quod is, qui modo praemisso in Regem fuerit Romanorum electus, peracta statim electione huiusmodi, priusquam in aliquibus causis aliis, siue negotiis, virtute sacri Imperii administret, vniuersis & singulis Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus, qui propinquiora sacri Imperii membra esse noscuntur, omnia ipsorum Priuilegia, Literas, Iura, Libertates, Concessionones, antiquas consuetudines, & etiam dignitates, & quicquid ipsi ab Imperio vsque in diem Electionis suae obtinuerunt & possederunt, absque dilatione & contradictione confirmare, & approbare debeat, per suas literas & sigilla, ipsisque praemissa omnia innouare, postquam Imperialibus fuerit Insulis coronatus.

§. IX. Confirmationem autem huiusmodi electus ipse cuilibet Principi Electori in specie primo suo nomine Regali faciet, & deinde sub Imperiali titulo innouabit, & in his ipsos Principes in genere, & quemlibet eorum in specie, nullatenus impedire, sed potius absque dolo gratiosè tenebitur promouere.

§. X. In casu denique, quo tres Principes Electores praesentes, seu absentium Nuncii, quartum ex se, seu ipsorum consortio videlicet Principem electorem praesentem vel absentem in Regem Romanorum elegerint, vocem illius electi, si praesens affuerit, aut Nunciorum ipsius, si eum abesse contingeret, plenum vigorem habere & eligentium augere numerum, partemque maiorem decernimus constituere, ad instar ceterorum Principum Electorum.

CAPVT

CAPVT III.

DE SESSIONE TREVIRENSIS, COLO-
NIENSIS ET MOGVNTINENSIS,
ARCHIEPISCOPORVM.

*In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis
feliciter, Amen.*

§. I.

CAROLVS QVARTVS, diuina fauente clementiae Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiae Rex, ad perpetuam rei memoriam §. I. Decor & gloria Sacrosancti Romani Imperii & honor Caesareus & Reipublicae grata compendia, venerabilium & illustrium Principum Electorum concordi voluntate fouentur. Qui velut columnae, proceres sacrum aedificium circumspetae prudentiae solerti pietate sustentant. Quorum praesidio dextra Imperialis potentiae roboratur & quanto mutui fauoris ampliori benignitate stringuntur, tanto vberioris pacis & tranquillitatis commoda feliciter profluunt populo Christiano.

§. II. Vt igitur inter venerabiles Moguntinensem, Coloniensem nec non Treuirensis Archiepiscopis, Imperii sacri Romani Electores, omnium litium & suspectum mala quae & qui de prioritate seu dignitate sessionum suarum in Curiis Imperialibus & Regalibus suboriri valerent in posterum perpetuis in antea temporibus amputentur, & ipsi in cordis & animorum quietate manentes de opportunitatibus sacri Imperii concordi fauore & virtuosae dilectionis studio conuenientius meditari valeant, pro consolatione populi Christiani, habita deliberatione cum omnibus Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, & de ipsorum consilio, decernimus & de Imperatoriae potestatis plenitudine hac edictali lege, perpetuo

tuo valitura, sancimus, quod supra dicti venerabiles Archiepiscopi Treuirensis videlicet ex opposito & lineari directione versus Imperatoris faciem: Moguntinensis vero in suis Dioecesi & Prouincia, & extra Prouinciam suam, in toto Archicancellariatu suo Germanico, prouincia Colonienfi duntaxat excepta: & demum Colonienfis in suis Dioecesi, & Prouincia, & extra Prouinciam suam in tota Italia & Gallia, in dextro latere Romanorum Caesaris sedere possint, valeant, & debeant, in omnibus publicis actibus Imperialibus, puta Iudiciis, Collationibus feudorum, in refectionibus Mensarum, ac etiam in Consiliis & omnibus aliis agendis, propter quae contingit, seu contingeret, eos pro honore seu vtilitate Imperiali tractandis, mutuo conuenire. Et hunc modum sessionis sub eo omni ordine, sicut expressatur superius, ad praedictorum Colonienfis, Treuirensis & Moguntinensis Archiepiscoporum successores perpetuo extendi volumus, vt nullo vnquam tempore super his quaeuis dubietas generetur.

CAPVT IV.

DE PRINCIPIBUS ELECTORIBVS IN COMMVNI.

§. I.

Statuimus insuper, vt quotiescunque Imperialem Curiam sex nunc in antea celebrari contigerit, in qualibet sessione, videlicet tam in consilio, quam in Mensa, & locis aliis quibuscunque, vbi Imperatorem vel Regem Romanum cum Principibus Electoribus sedere contigerit, a dextero latere Imperatoris vel Regis Romanorum immediate post Archiepiscopum Moguntinensem & Coloniensem, illum videlicet, quem tunc temporis, pro qualitate locorum, & varietate Prouinciarum, iuxta Priuilegii sui tenorem dicto lateri dextro Imperatoris affidere contigerit, Rex Bohemiae, cum sit Princeps coronatus & vnctus, primum, & post eum continuo Comes Palatinus Rheni secundum,

ii

cundum,

cundum, sedendi loca debeant obtinere, ad sinistram vero partem immediate post illum, quem ex praedictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere continget, primum locum Dux Saxoniae & post eum Marchio Brandenburgensis alterum obtinebit.

§. II. Ceterum, quoties & quando deinceps sacrum vacare continget Imperium, ex tunc Moguntinensis Archiepiscopus potestatem habebit, sicut potestatem habuisse dignoscitur ab antiquo, ceteros Principes ante dictos, suos in dicta Electione consortes, literatorie conuocandi.

§. III. Quibus omnibus, seu his, qui potuerint, & voluerint interesse in Electionis termino inuicem congregatis, dictus Archiepiscopus Moguntinensis, & non alter, eorundem Coelectorum suorum vota singulariter habebit inquirere ordine subsequenti.

§. IV. Primo quidem interrogabit a Treuirensi Archiepiscopo, cui primam vocem competere declaramus, sicut inuenimus hactenus competiisse. Secundo, a Coloniensi Archiepiscopo, cui competit dignitas, nec non officium, Romano Regi primum Diadema Regium imponendi.

Tertio, a Rege Bohemiae, qui inter Electores laicos ex Regiae dignitatis fastigio iure & merito obtinebit primatum.

Quarto a Comite Palatino Rheni.

Quinto a Duce Saxoniae.

Sexto a Marchione Brandenburgensi.

Horum omnium vota, praemisso iam ordine, dictus Archiepiscopus Moguntinensis perquiret. Quo facto, dicti Principes, sui consortes, ipsum vice versa requirent, vt & ipse intentionem suam exprimat & ipsis aperiat votum suum.

§. V. Praeterea in celebratione Imperialis Curiae, Marchio Brandenburgensis aquam lauandis Imperatoris vel Regis Romanorum manibus ministrabit. Primum vero potum Rex Bohemiae, quem tamen sub Corona Regali, iuxta priuilegiorum suorum continentiam, nisi libera voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Comes etiam Pa-

lati-

Latinus cibum afferre tenebitur. Dux Saxoniae Mareschallatus officium exercebit, vt solitum est, fieri ab antiquo.

CAPVT V.

DE IVRE VICARIATVS COMITIS
PALATINI ET SAXONIAE DVCIS.

§. I.

Quoties insuper, vt praemittitur, sacrum vacare continget Imperium, illustris Comes Palatinus Rheni, sacri Imperii Archidapifer, ad manus futuri Regis Romanorum in partibus Rheni & Sueviae & in Iure Franconico, ratione Principatus, seu Comitatus Palatini priuilegio, esse debet prouisor ipsius Imperii, cum potestate iudicia exercendi, ad beneficia Ecclesiastica praesentandi, recolligendi redditus, & prouentus, & inuestiendi de feudis, iuramenta fidelitatis, vice & nomine sacri Imperii recipiendi, quae tamen per Regem Romanorum, postea electum, suo tempore innouari, & de nouo sibi iuramenta praestari debent. Feudis Principum duntaxat exceptis, & illis, quae Vanlehen vulgariter appellantur, quorum inuestituram & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reseruamus. Ipse tamen Comes Palatinus omne genus alienationis seu obligationis rerum Imperialium huiusmodi prouisionis tempore, expresse sibi nouerit interdictum.

§. II. Et eodem (*) iure prouisionis, illustrem Ducem Saxoniae, sacri Imperii Archimareschallum, frui volumus in illis locis, vbi Saxonica iura seruantur, sub omnibus modis & conditionibus, sicut superius est expressum.

§. III. Et quamuis Imperator siue Rex Romanorum super causis, pro quibus impeditus fuerit, habeat, sicut ex consuetudine introductum dicitur, coram Comite Palatino Rheni, sacri Imperii Archidapifero, Electore Principe, respondere: illud tamen iudicium Comes ipse Palati-

li 2

nus

(*) vid. Capit. *Iosephi* art. 35.

nus non alibi praeterquam in Imperiali Curia, vbi Imperator seu Romanorum Rex praesens extiterit, poterit exercere.

CAPVT VI.

DE COMPARATIONE PRINCIPVM
ELECTORVM AD ALIOS PRINCI-
PES COMMVNES.

§. I.

Decernimus, vt in celebratione Imperialis Curiae, quotiescunque illam deinceps perpetuo celebrari contigerit, antedicti Principes Electores Ecclesiastici & Seculares iuxta praescriptum ordinem atque modum, a dexteris & a sinistris immutabiliter teneant loca sua, eisque vel eorum alicui, in quibuscunque actibus, ad Curiam ipsam spectantibus, eundo, sedendo vel stando, nullus Princeps alius, cuiuscunque status, dignitatis (*) praeminentiae, vel conditionis existat, vllatenus praeferatur. Eo signanter expresso, quod nominatim Rex Bohemiae in celebratione Curiarum huiusmodi, in omnibus & singulis actibus antedictis, quemcunque Regem alium, quacunque etiam singulari dignitatis praerogatiua fulgentem, quae quouis casu seu causa venire vel adesse forte contingeret, immutabiliter antecedit.

CAPVT VII.

DE SVCCESIONE PRINCIPVM.

§. I.

Inter sollicitudines illas innumeras, (**) quibus pro felici statu sacri Imperii, cui auctore Domino feliciter praesidemus, cor nostrum quotidie fatigatur, ad hoc praecipue meditatio nostra dirigitur, qualiter desiderata & salubris semper vnio inter sacri Imperii Principes Electores iugiter vigeat, & corda eorum in sincerae charitatis concordia confer-

(*) vid. capit. Iosephi art. V.

(**) Hic inuenitur in quibusdam Codic. prooemium quoddam.

conferuentur, quorum providentia suo tempore orbi fluctuanti tanto celerius, tantoque facilius subuenitur, quando inter illos nullus error surrepserit, & purior fuerit charitas custodita, obscuritate succisa, & iure cuiuslibet dilucide declarato.

§. II. Sane, generaliter longe lateque est publicum, & quasi per totum orbem notorie manifestum; illustres, Regem Bohemiae, nec non Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxoniae & Marchionem Brandenburgensem, virtute Regni & Principatum suorum, in Electione Regis Romanorum in Caesarem promouendi, cum ceteris Principibus Ecclesiasticis seu Coelectoribus, ius, vocem & locum habere, & vna cum ipsis censi & esse veros & legitimos sacri Imperii Principes Electores. Ne inter eorundem Principum Secularium Electorum filios super iure, voce & potestate praefata, futuris temporibus scandalorum & dissensionum possit materia suscitari, & sic bonum commune periculosis dilationibus impediri, futuris, auctore Domino, cupientes periculis salubriter obuiare. Statuimus & Imperiali auctoritate praesenti lege perpetuis temporibus valitura, decernimus, vt, postquam iidem Principes Electores Seculares, & eorum quilibet esse deserit, ius, vox & potestas Electionis huiusmodi ad filium suum primogenitum, legitimum, laicum; illo vero non extante, ad eiusdem primogeniti filium similiter laicum, libere, & sine contradictione cuiuspiam deuoluatur.

§. III. Si vero primogenitus huiusmodi, absque haeredibus masculis, legitimis, laicis, ab hac luce migraret, virtute praesentis Imperialis edicti, ius, vox & potestas Electionis praedictae ad seniore fratrem laicum, per veram paternalem lineam descendentem, & deinceps ad illum primogenitum laicum deuoluatur.

§. IV. Et talis successio in primogenitis & haeredibus Principum eorundem in iure & potestate praemissis, perpetuis temporibus obseruetur. Ea tamen conditione & modo, vt, si Principem Electorem, seu eius primogeni-

tum aut filium seniore[m] laicum mori, & haeredes masculos, legitimos laicos, defectum aetatis patientes relinquere contingeret, tunc frater senior eiusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legitimam aetatem attigerit. Quam in Principe Electore decem & octo annos completos censer[is] volumus & statuimus perpetuo haberi. Quam dum attigerit, ius, vocem & potestatem & omnia ab ipsis sibi totaliter cum officio teneatur protinus assignare.

§. V. Si vero aliquem ex huiusmodi Principatibus ipsorum, Imperio sacro vacare contingeret: tunc Imperator seu Rex Romanorum, qui pro tempore fuerit, de ipso providere debet & poterit, tanquam de re ad se & Imperium legitime devoluta. Salvis semper Privilegiis, Iuribus & Consuetudinibus Regni nostri Bohemiae, super electione Regis in casu vacationis per Regnicolas, qui ius habent eligendi Regem Bohemiae, facienda, iuxta continentiam eorundem privilegiorum & observatam consuetudinem diuturnam a diuis Romanorum Imperatoribus siue Regibus obtentorum. Quibus huiusmodi sanctione Imperiali in nullo praedudicare, volumus. Imo ipsa decernimus nunc & perpetuis futuris temporibus in omni suo tenore, & forma, indubiam tenere roboris firmitatem.

CAPVT VIII.

DE REGIS BOHEMIAE ET REGNICOLARVM EIVS IMMVNITATE.

§. I.

Cum per diuos Romanorum Imperatores & Reges, praedecessores nostros, illustribus Bohemiae Regibus, progenitoribus, praedecessoribus nostris, nec non Regno Bohemiae, eiusdemque Regni Coronae olim concessum fuerit gratiosius & indultum, fitque in Regno eodem a tempore, cuius contrarii hodie non existit memoria, consuetudine

tudine laudabili inconuulſe ſeruata, diurnitate temporum & praefcripta moribus vtentium ſine contradictionis aut interruptionis obſtaculo introductum; quod nullus Princeps, Baro, Nobilis, miles, cliens, Ciuis, Burgenſis, ſeu ruſticus, nulla denique perſona eiusdem Regni & pertinentiarum eiusdem vbicunq; conſiſtentium, cuiuſcunq; ſtatus, dignitatis, praeeminentiae vel conditionis exiſtat, ad cuiuſcunq; actoris inſtantiam, extra Regnum ipſum ad quodcunq; tribunal ſeu alterius, praeterquam Regis Bohemiae & Iudicum Regalis Curiae ſuae iudicium citari poterit ſiue trahi; nec vocari debeat, perpetuis in antea temporibus, ſiue poſſit. Ideoque priuilegium, conſuetudinem & indultum huiusmodi, auctoritate Imperiali & de Imperialis poteſtatis plenitudine, ex certa ſcientia, in nouantes & etiam confirmantes; hac praefenti noſtra Conſtitutione Imperiali perpetuis temporibus valitura, ſtatui- mus, vt, ſi contra priuilegium, conſuetudinem & indultum praefatum, quiſpiam praedictorum, puta Princeps, Baro, Nobilis, miles, cliens, ciuis, Burgenſis ſeu Ruſticus, aut alia quaecunq; perſona praemiſſa, ad cuiuſcunq; tribunal, extra Regnum praedictum Bohemiae in quacunq; cauſa criminali, ciuili, mixta, ſeu ſuper quocunq; negotio citatus fuerit, quocunq; tempore, vel citata comparere, vel in iudicio reſpondere minime teneatur. Quod ſi aduerſus huiusmodi non comparentes, vel non comparentem, a quocunq; iudice, cuiuſcunq; aucto- ritatis exiſtat, extra Regnum Bohemiae conſtituto, iudi- cialiter procedi, proceſſus fieri ſeu ſententias interlocuto- rias vel definitiuas, vnam vel plures, in quibuſcunq; prae- nominatis cauſis ſiue negotiis, quouis modo ferri vel pro- mulgari contingeret; auctoritate praemiſſa, de plenitudi- ne inſuper antedictae Imperatoriae poteſtatis, citationes, praecepta, proceſſus, & ſententias huiusmodi, nec non executiones, & omnia, quae ex eis, vel aliquo eorum, quomodo libet, ſequi, attentari poſſint vel fieri, irrita- mus penitus & caſſamus.

§. II.

§. II. Adiicentes expresse, & edicto Imperiali perpetuo valituro, eadem auctoritate & de praemissae potestatis plenitudine, decernentes, vt, quemadmodum in praedicto Regno Bohemiae, a tempore, cuius contrarii non habetur memoria, iugiter obseruatum existit: Ita nulli prorsus Principi, Baroni, Nobili, militi, clienti, Ciui, Burgensi seu Rustico, nulli demum personae seu incolae Regni Bohemiae saepe dicti, cuiuscunque status, praeminentiae, dignitatis vel conditionis existant, vel existat, a quibuscunque processibus, sententiis interlocutoriis vel definitiuis, siue praeceptis Regis Bohemiae, aut quorumlibet suorum iudicum, nec non executionibus eorundem, contra se in regali iudicio seu coram Regis, regni seu praedictorum iudicum tribunalibus factis aut latis, habitis vel ferendis in antea, seu fiendis, liceat ad quodcunque aliud iudicium appellare. Prouocationes quoque seu appellationes huiusmodi, si quas contra hoc interponi contigerit, eo ipso viribus non subsistant, & appellantes ipsi poenam perditionis causarum ipso facto, se nouerint incurrisse.

CAPVT IX.

DE AVRI, ARGENTI ET ALIARVM SPECIERVM MINERIS. (*)

§. I.

Praesenti Constitutione in perpetuum valitura, statuimus ac de certa scientia declaramus, quod Successores nostri, Bohemiae Reges, nec non vniuersi & singuli Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, qui perpetuo fuerint, vniuersas auri & argenti fodinas atque mineras stanni, cupri, plumbi, ferri & alterius cuiuscunque generis metalli, ac etiam salis, tam inuentas, quam inueniendas imposterum quibuscunque temporibus, in regno praedicto, ac terris & pertinentiis eidem Regno subiectis, nec non supradicti Principes in Principatibus, terris, dominiis, ac

(*) Quaedam MSCta habent adhuc quaedam verba, nimirum *aliorumq. generum mineris ac salinis: de Iudaeorum incolatu de vestigalibus.*

ac pertinentiis suis, tenere iuste possint, & legitime possidere, cum omnibus iuribus nullo prorsus excepto, pro vt possunt seu consueuerunt talia possideri §. 2. & 3. Nec non Iudaeos (*) habere, telonia in praeterito statuta, & indicta percipere. Quodque progenitores nostri, Reges Bohemiae felicis memoriae, ipsique Principes Electores ac progenitores, & praedecessores eorum, legitime potuerint vsque in praesens, sicut hoc antiqua, laudabili, & approbata consuetudine diuturnique ac longissimi temporis cursu, praescripta, noscitur obseruatum. (**)

CAPVT X. DE MONETIS.

§. I.

Statuimus praeterea, vt Regi Bohemiae successori nostro, qui fuerit pro tempore, sicut constat ab antiquo, illustris memoriae Bohemiae Regibus (liceat), nostris praedecessoribus, licuisse, & in possessione pacifica continua ipsos fuisse iuris subsequenti, videlicet, monetas auri & argenti, in omni loco, & parte regni sui & subditarum ei terrarum, & pertinentiarum omnium, vbi Rex ipse decreuerit, sibi que placuerit, cudi facere, & mandare sub omni modo & forma, atque in regno ipso Bohemiae, in his ad haec vsque tempora obseruatis (**). §. 2. Quodque futuris perpetuo Bohemiae Regibus, hac nostra Imperiali Constitutione & gratia perpetuo valituris, a quibuscunque Principibus, Magnatibus, Comitibus, & personis aliis, quascunque terras, castra, possessiones, praedia siue bona liceat emere, comparare, seu in donum vel in donationem, ex quacunque causa, aut in obligationem recipere. Sub talium terrarum, castrorum, possessionum, praediorum, seu bonorum conditione consueta. Vt videlicet propria recipiantur, vel comparentur, vt propria, libera, velut libera, (&) ea, quae dependent in feudum, similiter emanantur in feudum, seu comparata taliter teneantur. Ita tamen, quod

Kk

ipfi

(*) *Policey-Ordnung* A. 1377. tit. 20. R. I. 1530. tit. 22. §. 1.

(**) *Capit. Caroli V. & Caroli VI.* art. 8.

(***) R. I. 1551. §. 52. 1570. §. *alsdenn* 1582. §. 72.

ipsi Reges Bohemiae de iis, quae hoc modo comparauerint, vel receperint, & regno Bohemiae duxerint applicanda, ad pristina ac consueta iura, de talibus sacro explenda & reddenda Imperio, sint adstricti.

§. II. Praesentem nihilominus constitutionem virtute praesentis legis nostrae Imperialis ad vniuersos Principes Electores, tam Ecclesiasticos, quam Seculares, successores, & legitimos haeredes ipsorum plene extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, vt praefertur.

CAPVT XI. DE IMMVNITATE PRINCIPVM ELECTORVM.

§. I.

Statuimus etiam, vt nulli Comites, Barones, Nobiles, Feudales Vasalli, Castrenses, Milites, Clientes, Ciues, Burgenses, nullae quoque personae Colonienfi, Moguntinenfi & Treuerenfi Ecclesiis subiecti vel subiectae cuiuscunque status, conditionis, vel dignitatis existant, ad cuiuscunque actoris instantiam extra territorium & terminos ac limites earundem Ecclesiarum & pertinentiarum suarum ad quodcunque aliud tribunal, seu cuiusuis alterius, praeterquam Archiepiscoporum, Moguntinenfis, (*) Treuerenfi & Colonienfi & iudicum suorum iudicium citari potuerint temporibus retroactis, vel trahi seu vocari debeant perpetuis in antea temporibus, siue possint, sicut praeteritis inuenimus temporibus obseruatum.

§. II. Quod si contra praesens edictum nostrum praedictos Ecclesiarum Treuerenfi, Moguntinenfi, seu Colonienfi subditos, vel eorum aliquem seu aliquos, ad cuiuscunque instantiam, seu ad cuiuscunque tribunal, pro quacunque causa criminali, ciuili, vel mixta, seu quocunque negotio, (**) extra territorium, limites, seu terminos dictarum Ecclesiarum, vel alicuius earum, citari contingeret, comparere vel respondere minime teneantur, & cita-

tio,

(*) R. I. 1034. §. III.

(**) Cap. Caroli VII. art. 15. 19. R. I. nou. §. 103.

tio, ac processus & sententiæ interlocutoriae vel diffinitivæ contra non venientes a talibus iudicibus extraneis latae vel factae, findae vel ferendae, nec non praecepta & praemissorum executiones, & omnia, quae ex eis vel aliquo eorum quomodolibet sequi, attentari, possent, vel fieri, irrita decernimus eo ipso.

§. III. Adicientes expresse, quod nulli Comiti, Baroni, Nobili, Feudali Vasallo, castrensi, militi, clienti, civi, rustico, nulli demum personae Ecclesiis huiusmodi subiectae seu eius incolae, cuiuscunque status, dignitatis vel conditionis existant, a processibus, sententiis interlocutoriis, & diffinitivis siue praeceptis Archiepiscoporum & Ecclesiarum huiusmodi, vel suorum officiatorum temporalium aut executoribus eorundem, contra se Archiepiscopali, seu fiendis, ad quodcunque tribunal aliud liceat appellare, quamdiu in Archiepiscoporum praedictorum & suorum iudicio querulantibus, non fuerit iustitia denegata. (*) Appellationes contra hoc factas non recipi statuimus, falsasque & irritas nunciamus.

§. IV. In defectu vero iustitiae praedictis omnibus ad Imperialem duntaxat curiam, (**) & tribunal seu iudicis immediate (***) in Imperiali Curia pro tempore praesidentis audientiam, & etiam eo casu, non ad quemvis alium iudicem, siue etiam delegatum, his, quibus denegata fuerit iustitia, liceat appellare. Quidquid vero contra praemissa factum fuerit, sit irritum eo ipso.

§. V. Eandem constitutionem virtute praesentis legis nostrae Imperialis, ad Illustres, Comitem Palatinum Rheni, (***) Ducem Saxoniae, Marchionem Brandenburgensem, Principes Electores seculares, siue laicos, haeredes, successores, subditos eorum plene extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, vt praefertur.

Kk 2

§. VI.

(*) vid. De LVDEWIG com. ad A. B. h. l. lit. b. T. II. p. 23.

(**) conf. capitul. Carol. VI. art. 57.

(***) vid. De LVDEWIG c. I. T. II. p. 29. lit. hh.

(***) vid. De LVDEWIG ad h. l. T. II. p. 38. 39. seqq.

§. VI. Hanc autem legem, propter quaedam dubia, quae ex ea suborta fuerunt, de illis duntaxat, feudalibus vasallis & subditis debere declaramus intelligi, qui feuda, bona, & possessiones a principibus electoribus ecclesiasticis & secularibus dependentes, quae de temporali ipsorum iurisdictione consistunt, obtinere noscuntur, & actualiter & realiter resident in eisdem. Si vero tales electorum principum vasalli & homines ab aliis etiam Archiepiscopis, Episcopis siue principibus similia feuda possident, & iarem fouent in illis, ex tunc, si iidem archiepiscopi, episcopi vel principes ab imperio bannum habent & priuilegium, duella coram se agi permittere, apud illos agat de talibus. Alioquin ad imperialis curiae iudicis examen super his decernimus recurrendum. (*)

CAPVT XII.
DE CONGREGATIONE
PRINCIPVM. (**)

§. I.

Inter illas multiplices Reipublicae curas, quibus assidue mens nostra distrahitur, multa consideratione necessarium fore perspexit nostra sublimitas, vt sacri Imperii Principes Electores, ad tractandum de ipsius Imperii, Orbisque salute, frequentius solito congregentur: (***) qui solidae bases Imperii & columnae immobiles, quemadmodum per longinquas ad inuicem terrarum consistunt distantias, ita de incumbentibus regionum sibi cognitarum defectibus referre simul, & conferre nouerunt, sanisque
proui-

(*) In codice, qui Viennae reperitur, reperitur adhuc §. 6. sed ab auctore A. B. non est confectus, nec exemplari Francofurtano insertus est, hinc LIMNAEVS &c. eum supposititium credunt.

(**) Quidam codices habent hoc loco prooemium quoddam.

(***) Huc spectant capitulationes *Caroli V.* art. V. *Leopoldi* art. VI. *Iosephi* art. VI. *Caroli VI.* art. III. & *Caroli VII.* art. III. vid. de LVDEWIG c. l. p. 62. seqq. T. II.

providentiae suae consiliis non ignorant, ac commodis talium Reformationibus salubriter opem dare.

§. II. Hinc est, quod in solenni Curia nostra Nurembergensi cum venerabilibus Ecclesiasticis, & Illustribus Secularibus Principibus, Electoribus, & multis aliis Principibus, & Proceribus, per nostram Consuetudinem celebrata, habita cum iisdem Principibus Electoribus deliberatione, & de ipsorum consilio, pro bono & salute communi, cum dictis Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, duximus ordinandum, quod iidem Principes Electores de caetero per singulos annos (*) semel, transactis a festo Paschatis resurrectionis Dominicae quatuor septimanis continuo numerandis, in aliqua Civitatum sacri Romani Imperii personaliter congregentur, & ad idem tempus proxime affuturum, seu anno praesenti, colloquium seu Curia & congregatio huiusmodi in Civitate nostra Imperiali Metensi, per nos (***) & eosdem Principes celebretur. Ac tunc & deinceps, die quolibet congregationis, huiusmodi locus per Nos, quo sequenti anno conveniant, ipsorum consilio (***) statuatur. Hac nostra ordinatione ad nostrum & ipsorum duntaxat beneplacitum duratura. Qua durante, ipsos sub nostro Imperiali conductu recipimus ad dictam Curiam accedendo, stando & etiam recedendo.

§. III. Praeterea ne tractatus communis salutis & pacis, per tractum & moram solatii, seu excessivam frequentationem conviviij retardetur, ut aliquando fieri est consuetum; concordia voluntate duximus ordinandum, ut deinceps Curia seu Congregatione praefata durante, generales (***) omnium Principum celebrare alicui non liceat

Kk 3

inui-

(*) vid. *Handbab. des Friedens A. 1495. zu Worms art. I. v. Es soll*

(**) vid. capit. *Caroli V. & Caroli VI. art. III.*

(**) vid. capit. *Caroli V. art. 12. & Caroli VI. art. 13.*

(***) In MSCto Vindobon. legitur frequentationes conviviiorum. conf. de *LVDEWIG C.I. T. II. p. 85. lit. r.*

inuitatas: (*) particulares vero, quae agendorum expeditionem non impediant, cum moderamine sint permissae.

CAPVT XIII.

DE REVOCATIONE PRIVILEGIORVM.

§. I.

Praeterea statuimus, & hoc Imperiali perpetuo sancimus Edicto: quod vniuersa Priuilegia & Litterae, (***) quibuscunque personis, cuiuscunque status, praecminentiae vel dignitatis existant, seu ciuitatum, oppidorum & quorumlibet locorum vniuersitatibus, super quibuscunque iuribus, gratiis, immunitatibus aliis, (* *) etiam proprio motu, seu alias a nobis vel recolendae memoriae diuis Romanorum Imperatoribus siue Regibus, praedecefforibus nostris, sub quibuscunque verborum tenoribus, concessa & concessae, seu a Nobis vel successoribus nostris, Romanis Imperatoribus & Regibus in antea futuris temporibus concedenda vel concedendae: non debeant aut possint libertatibus, iurisdictionibus, iuribus & honoribus seu dominiis (***) Principum Electorum sacri Imperii, Ecclesiasticorum & Secularium, aut alicuius ipsorum, in aliquo penitus derogare. §. 2. Etiam in talibus Priuilegiis, & Litteris quarumlibet personarum cuiuscunque praecminentiae, dignitatis aut status extiterint, vt praefertur, seu vniuersitatum huiusmodi, expresse cautum sit vel fuerit in futurum, quod reuocabilia seu reuocabiles esse non debeant, nisi de ipsis & toto in eis comprehenso tenore in tali reuocatione fieret de verbo ad verbum seriatim mentio specialis. §. 3. Huiusmodi namque Priuilegia & Litteras, si & in quantum libertatibus, iurisdictionibus, iuribus, honoribus,

(*) Alii legunt inuitationes, sed Francofurt. Codex habet *inuitatas* sc. frequentationes.

(**) conf. de LVDEWIG c. l. ad A. B. T. II. p. 87. lit. b.

(*) vid. Capit. *Caroli VI.* art. 1.

(***) vid. de LVDEWIG c. i. p. 95. T. II.

bus, seu dominiis dictorum Principum Electorum, aut alicuius ipsorum, derogare vel obuiare censetur in aliquo, quo ad hoc reuocamus ex certa scientia cassamus, reuocataque & reuocatas intelligi, reputari & haberi decernimus, de plenitudine Imperatoriae potestatis.

CAPVT XIV.

DE HIS, QVIBVS, VT INDIGNIS,
AVFERVNTVR BONA FEVDALIA.

§. I.

In plerisque partibus Vasalli & Feudatarii, Dominorum feuda seu beneficia, quae a Dominis ipsis obtinent; in tempestiue, (*) verbaliter & in fraudem renunciant, seu resignant eadem. (**) Et, facta renunciatione huiusmodi, Dominos ipsos malitiose diffidant, suasque inimicitias eis denunciant, damna ipsis subsequenter graua inferendo, & beneficia seu feuda sic relicta, praetextu guerrae seu inimicitiae, iterum inuadunt, & occupant ac detinent occupata. §. 2. Eapropter praesenti Constitutione, in perpetuum valitura, sancimus, quod talis resignatio, seu renunciatio haberi debeat pro non facta. Nisi libere & realiter facta fuerint per eosdem, ita, vt possessio beneficiorum & Feudorum huiusmodi Dominis ipsis corporaliter & realiter assignetur, in tantum, quod nullo vnquam tempore diffidentes ipsi in bonis, feudis, seu beneficiis resignatis, Dominos ipsos perturbent per se, aut alios, aut molestent, nec ad hoc consilium praestent, auxilium vel fauorem. §. 3. Contrarium faciens, seu Dominos suos in beneficiis & feudis resignatis vel non resignatis, inuadens, quomodolibet vel perturbans, vel damna in ipsis inferens, seu consilium, auxilium praestans talia facientibus vel fauorem; feuda & beneficia huiusmodi (***) eo ipso amittat,

(*) II. F. 9. pr. II. F. 14. Ius feud. Alem. c. 150. & Ius Sax. tit. 17.

(**) II. F. 38.

(***) Haec vox *huiusmodi* ab aliis omittitur.

tat, infamis existat, & banno Imperiali subiaceat, & nullus ad feuda vel beneficia huiusmodi pateat ei de cetero quocunque tempore aditus vel regressus, nec de nouo concedi sibi valeant vllō modo. Et facta eis contra hoc illorum concessio seu inuestitura secuta, viribus non subsistat §. 4. Postremo omnes poenas praedictas illos vel illum, qui praedicta resignatione facta, contra Dominos suos fraudulenter agentes vel agens, scienter eos inuasent, vel inuasent, diffidatione quacunque praeuia, vel omissa, vigore praesentis Sanctionis incurrere decernimus ipso facto.

CAPVT XV. DE CONSPIRATIONIBVS.

§. I.

Detestandas praeterea, & sacris legibus reprobatae (*) conspirationes & conuenticula seu colligationes illicitas, in ciuitatibus & extra, & inter Ciuitatem & Ciuitatem, inter personam & personam siue inter personam & ciuitatem, praetextu parentelae seu receptionis in Ciues, vel alterius cuiuscunque coloris coniurationis: insuper & confoederationes & pacta, nec non & consuetudinem, circa huiusmodi introductam, quam censemus potius corruptelam, reprobamus, damnamus & ex certa scientia irritamus. Quas siue Ciuitates siue Personae cuiuscunque dignitatis seu conditionis aut status, siue inter se, siue cum aliis, absque auctoritate Dominorum, quorum subditi (**) vel ministeriales sunt, seu in quorum districtu consistunt, eisdem Dominis non nominatim exceptis, fecerunt hactenus, & facere praesumserint in futuro. Sicuti per sacras diuorum Augustorum praedecessorum nostrorum leges prohibitas non ambigitur & cassatas. §. 2. Illis confoederationibus & ligis duntaxat exceptis, quas Principes & Ciuitates, ac alii, super generali Pace Prouinciarum atque Terra-

(*) vid. De LVDEWIG c. I. T. II. p. 117. lit. c.

(**) vid. art. 8. Pac. Westph. & Capit. Carol. VI. art. VI.

Terrarum inter se firmasse noscuntur. Illas enim nostrae declarationi specialiter reseruantes in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum. (*)

§. II. Personam singularem, quae de cetero contra tenorem praesentis Constitutionis & legis antiquae, super hoc editae, confoederationes, colligationes, conspirationes & pacta huiusmodi inire praesumpserit, ultra poenam legis eiusdem, notam infamiae & poenam decem librarum auri (**). §. 4. Ciuitatem vero, vel Vniuersitatem in hanc legem nostram similiter committentem, centum librarum auri, nec non amissionis & priuationis libertatum & priuilegiorum Imperialium poenas incurrere decernimus eo ipso, medietatem poenae huiusmodi pecuniariae fisco Imperiali, (***) reliquam vero Domino districtus, in cuius praeiudicium factae fuerint, applicandae.

CAPVT XVI. DE PFALBURGERIS.

§. 1.

Ceterum, quia nonnulli Ciues & subditi Principum, Baronum & aliorum hominum, sicuti frequens ad nos querela perduxit, iugum originariae subiectionis quaerentes abiicere, imo ausu temerario contemnentes, in aliarum Ciuitatum ciues recipi se procurant, & frequentius in praeterito procurarunt; Et nihilominus in priorum Dominorum, quos tali fraude praesumpserunt vel praesumunt deserere, Terris, Ciuitatibus, Oppidis & Villis, corporaliter residentes, Ciuitatum, ad quas hoc modo se transferunt, libertatibus gaudere, & ab eis defensari contendunt, qui in partibus Alamaniae Pfalburgerii consueuerunt vulgari-ter appellari. §. 2. Quoniam autem patrocinari non debeant alicui fraus & dolus, de Imperatoriae potestatis plenitudine omnium Principum electorum, Ecclesiasticorum & Secularium, sano accedente consilio, ex certa conscien-

L1

tia

(*) Capit. *Caroli VI.* art. 6. Pax Westph. art. 8.

(**) vid. II. F. 53. §. 2.

(***) Capit. *Caroli VI.* art. 21.

tia statuimus, & praesenti lege perpetuo valitura sancimus: quod praedicti Ciues & Subditi, eis, quibus subsunt, taliter illudentes, in omnibus terris, locis & prouinciis sacri Imperii, a praesenti die imposterum, Ciuitatum, in quarum ciues tali fraude recipi se procurant, vel haecenus procurarunt, iuribus & libertatibus in nullo potiantur; Nisi ad huiusmodi Ciuitates corporaliter & realiter transeuntes, ibique larem fouentes, continue & vere ac non fide residentiam facientes, debita onera & municipalia subeant munera in eisdem. §. 3. Si qui vero contra praesentis nostrae legis tenorem recepti sunt, vel fuerint in futurum, illorum receptio omni careat firmitate, & recepti, cuiuscunque conditionis, dignitatis aut status existant, in nullo casu penitus siue causa, Ciuitatum, ad quas recipi se procurant, iuribus vel libertatibus gaudeant quomodolibet vel fruantur. Non obstantibus quibuscunque iuribus, priuilegiis vel consuetudinibus obseruatis, quandocunque tempore & obtentis. Quas & quae in quantum praesentis nostrae legi obuiant, praesentibus ex certa scientia reuocamus (&) de praedictae Imperialis plenitudine potestatis, omnique carere decernimus robore firmitatis. (*)

§. IV. Circa praemissa omnia Principum, Dominorum & aliorum hominum, quos taliter deserere contigit, vel continget imposterum, iuribus circa personas & bona subditorum quorumcunque, ipsos saepe dicto modo deserentium, semper saluis. (**)

§. 5. Hos nihilominus, qui saepe dictos Ciues, & subditos alienos recipere, contra praesentis nostrae legis dispositionem praesumerint, vel recipere in praeterito praesumerunt, si eos omnino non dimiserint infra mensem, post intimationem praesentium eis factam, centum marcas auri puri, pro transgressione huiusmodi, totiens, quotiens deinceps factum fuerit, incurrere decernentes, quarum medietas Imperiali fisco nostro, reliqua vero dominis illorum, qui recepti fuerint, (***) irremissibiliter applicetur.

CAPVT

(*) R. I. zu Trier und Cölln A. 1512. §. 17.

(**) Capit. Caroli VI. art. 22.

(***) ib. art. 15.

CAPVT XVII.
DE DIFFIDATIONIBVS.

§. I.

Eos, qui de cetero aduersus aliquos iustam diffidationis causam se habere fingentes, (*) ipsos in locis, vbi domicilia non obtinent, aut ea communiter non inhabitant, in-tempestiue diffidant, declaramus, damna quaecunque per incendia, spolia vel rapinas, diffidatis ipsis, cum honore suo inferre non posse.

§. II. Et quia patrocinari non debent alicui fraus & dolus, praesenti Constitutione in perpetuum valitura, sancimus: diffidantes huiusmodi, quibuscunque Dominis aut personis, cum quibus aliqui fuerint in societate, familiaritate, vel honesta quauis amicitia conuersati, sic factas vel fiendas imposterum non valere, nec licere, praetextu diffidationis cuiuslibet, quempiam inuadi per incendia, spolia vel rapinas: nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidato personaliter, vel in loco, quo habitare consuevit, publice fuerit intimata, possitque de intimatione huiusmodi per testes idoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam diffidare vel inuadere modo praemisso praesumpserit, infamiam eo ipso incurrat, ac si nulla diffidatio facta esset. Quem etiam, tanquam proditorem, per quoscunque Iudices poenis legalibus statuimus castigari. (**)

§. III. Prohibemus etiam & damnamus vniuersas & singulas guerras & lites iniustas, cuncta quoque iniusta incendia, spolia & rapinas, (***) indebita & inconsueta thelo-nea, & conductus, & exactiones pro ipsis conductibus extorqueri consuetas, sub poenis, quibus sacrae leges praemissa & eorum quodlibet sanciant punienda. (***)

Ll 2

CAPVT

(*) Constit. C. C. art. 125.

(**) R. I. zu Regensburg 1594. §. 40.

(***) Der Königl. Landfriede zu Worms de A. 1495. art. 2.

(***) R. I. zu Augsp. de A. 1555. §. 46. it. C. C. C. art. 129.

CAPVT XVIII.
LITERA INTIMATIONIS AD
ELIGENDVM.

§. I.

Vobis illustri & Magnifico Principi, Domino Marchioni Brandenburgensi, Sacri Romani Imperii Archicamerario, Coelectori & amico nostro carissimo. Electionem Romani Regis, quae ex rationabilibus causis imminet, faciendam, praesentibus intimamus, vosque, ex officii nostri debito ad Electionem praefatam rite vocamus, quatenus a die tali &c. intra tres menses continuo computandos, per Vos seu per Nuntios aut Procuratores vestros, vnum vel plures, sufficiens mandatum habentes, ad locum debitum, iuxta formam sacrarum legum super hoc editarum, venire curetis, deliberaturi, tractaturi & concordaturi cum aliis Conprincipibus & Coelectoribus vestris & nostris de Electione futuri Regis Romanorum, in imperatorem postmodum fauente Domino promouendi, in eodem mansuri vsque ad plenam consummationem electionis huiusmodi, & alias facturi & processuri, prout in sacris legibus super hoc deliberate editis, inuenitur expressum. Alias non obstante vestra seu Vestrorum absentia, in praemissis vna cum aliis Conprincipibus & Electoribus nostris, prout legum ipsarum sancit auctoritas, finaliter procedemus.

CAPVT XIX.

FORMA PROCVRATORII MITTENDI
PER EVM PRINCIPEM ELECTOREM, QVI
NUNCIOS SVOS AD ELECTIONEM
FACIENDAM DVXERIT DE-
STINANDOS.

§. I.

Nos &c. talis Dei gratia, &c. sacri Imperii, &c. Notum facimus tenore praesentium vniuersis, quod cum electio

ctio

Etio Romanorum Regis ex rationalibus causis imminet facienda, nos de honore & statu sacri Imperii sollicitudine debita intendere cupientes, ne tam grauibus dispendiis periculose subiaceat, de fide & circumspectionis industria dilectorum nobis, N. & N. fidelium nostrorum obtinentes vtique praesumptionis indubiae fiduciam singularem, ipsos & quemlibet eorum in solidum, ita, quod non sit melior conditio occupantis, sed quod per vnum inceptum fuerit, per alium finiri & licite terminari, omni iure, modo & forma, quibus melius & efficacius possumus seu valemus, nostros veros & legitimos Procuratores & Nuncios speciales facimus, constituimus & ordinamus ad tractandum vbilibet vna cum aliis Conprincipibus & Coelectoribus nostris, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, & cum ipsis concordandum, & concludendum de persona quacunque habili ac idonea in Regem Romanorum eligenda, ac ipsis tractatibus, super Electione talis personae habendis, pro nobis loco & nomine nostri, interessendum, tractandum & deliberandum, nec non vice & nomine nostri eandem personam nominandum & in ipsam consentiendum, ac in Regem Romanorum promouendum, ad sacrum Imperium eligendum, ac in animam nostram praestandum quodcunque iuramentum quod necessarium, debitum seu consuetum fuerit, circa praemissa & quodlibet praemissorum, alium vel alios procuratores in solidum substituendum, reuocandum, & omnia & singula faciendum, quae in praemissis, & circa praemissa, etiam vsque ad consummationem tractatum, nominationis, deliberationis & electionis huiusmodi de praesenti faciendae, necessaria aut vtilia fuerint, seu etiam quomodolibet oportuna: etiam si praemissa, vel eorum quodlibet mandatum exigant speciale, etiam si maiora, vel magis singularia fuerint supradictis, & quae nosmetipsi facere possemus, si huiusmodi tractatui deliberationis, nominationis & electionis futurae negotiis praesentes & personaliter adessemus. Gratum & ratum habentes & habere volentes & nos perpetuo habituros fir-

miter promittentes, quicquid per antedictos Procuratores seu Nuncios nostros, nec non substitutos aut substituendos ab ipsis, seu eorum altero, in praemissis seu praemissorum quomodolibet actum, gestum seu factum fuerit, aut quomodolibet ordinatum.

CAPVT XX.

DE VNIONE PRINCIPATVVM ELECTO-
RVM, ET IVRIVM EIS CONNEXORVM.

§. I.

In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis, feliciter. Amen. Carolus quartus, diuina fauente clementia, Romanorum Imperator semper Augustus & Bohemiae Rex, ad perpetuam rei memoriam. Cum vniuersi & singuli Principatus, quorum virtute seculares Principes Electores ius & vocem in Electione Romanorum Regis in Caesarem promouendi, obtinere noscuntur, cum iure huiusmodi nec non officiis, dignitatibus & iuribus aliis, eis & cuiuslibet eorum annexis & dependentibus ab eisdem adeo coniuncti & inseparabiliter sint vniti, quod ius, vox, officium & dignitas, alia quoque iura, ad quemlibet Principatum eorundem spectantia, cadere non possint in alium, praeter illum, qui Principatum ipsum cum terra, vasallagiis, feudis & dominio ac eius pertinentiis vniuersis, dignoscitur possidere. Praesenti Edicto Imperiali, perpetuo valituro, sancimus: vnumquemque Principatum praedictorum, cum iure & voce Electionis, ac officio, ceterisque omnibus dignitatibus, iuribus & pertinentiis ad ipsum spectantibus, ita perseuerare & esse debere vnitum perpetuis temporibus indiuisibiliter & coniunctum, quod Possessor Principatus cuiuslibet, etiam iuris, vocis, officii, & dignitatis & pertinentiarum omnium ad illum spectantium, quieta debeat & libera possessione gaudere, ac Princeps Elector ab omnibus reputari, (ipseque & nemo alius) per ceteros Principes Electores ad Electionem & omnes
actus

actus alios, pro sacri Imperii honore vel opportunitate gerendos, omni tempore assumi sine contradictione quolibet & admitti. §. 2. Nec aliquid praemissorum ab altero, cum sint & esse debeant inseparabilia, diuidi, vel vlllo tempore debeat separari, aut in iudicio, vel extra, diuisim repeti valeat, aut euinci, vel etiam, per sententiam separari, nec aliquis vnum sine alio impetens audiatur. §. 3. Quod si per errorem vel alias auditus quis fuerit, aut processus, iudicium, sententia, vel aliquid huiusmodi, contra praesentem dispositionem nostram emanauerit, seu quomolibet attentari contigerit, hoc totum, & omnia ex his, & quolibet eorum sequentia, eo ipso viribus non subsistant.

CAPVT XXI.

DE ORDINE PROCESSIONIS INTER ARCHIEPISCOPOS.

§. I.

Quoniam autem superius in principio constitutionum nostrarum praesentium, circa ordinem sessionis Ecclesiasticorum Principum Electorum in consilio & in mensa, & alias, quotiens Imperialem Curiam celebrari, seu Principes Electores deinceps cum Imperatore vel Rege Romanorum congregari contigerit, sufficienter duximus providendum, super qua praeis audiuimus temporibus pluries disceptatum. Expedire credimus etiam processiois & deambulationis inter eos ordinem diffinire.

§. II. Quapropter hoc perpetuo Imperiali Edicto decernimus, vt quotiescunque in congregatione Imperatoris vel Regis Romanorum, & Principum praedictorum, Imperatore vel Rege ipso deambulante, insignia ante faciem suam portari contigerit, Archiepiscopus Treuirensis in directa diametrali linea ante Imperatorem vel Regem transeat, illique soli medii inter eos ambulent, quos Imperialia vel Regalia continget Insignia deportare.

§. III. Dum

§. III. Dum autem Imperator vel Rex absque insigniis eisdem inceserit; Ex tunc idem Archiepiscopus Imperatorem vel Regem praefato modo praecedat, ita quod nemo penitus inter eos medius habeatur, aliis duobus Archiepiscopis Electoribus loca sua iuxta distinctionem Provinciarum suarum, circa sessionem (*) superius declaratam, etiam circa processionem perpetuo servaturis.

CAPVT XXII.

DE ORDINE PROCESSIONIS PRINCIPVM ELECTORVM, ET PER QVOS INSIGNIA DEPORTENTVR.

§. I.

Ad declarandum autem in Imperatoris vel Regis Romanorum deambulantis praesentia, processionis ordinem Principum Electorum, de quo supra fecimus mentionem, statuimus, vt, quotiescunque in celebratione Imperialis Curiae, Principes Electores cum Imperatore vel Rege Romanorum in quibuscunque actibus vel solennitatibus, processionaliter ambulare contigerit, & Imperialia vel Regalia debuerint insignia deportari, Dux Saxoniae, Imperialem vel Regalem ensẽ deferens, Imperatorem seu Regem immediate praecedat, & inter illum & Archiepiscopum Treuerensem medius habeatur. §. 2. Comes vero Palatinus pomum Imperiale portans, a latere dextro. §. 3. Marchio Brandenburgensis sceptrum deferens, a sinistro latere ipsius Ducis Saxoniae linealiter gradientur. §. 4. Rex autem Bohemiae Imperatorem seu Regem ipsum immediate, nullo interueniente, sequatur.

CAPVT XXIII.

DE BENEDICTIONIBVS ARCHIEPISCO-
PORVM IN PRAESENTIA IMPERATORIS.

§. I.

Quoties insuper in Imperatoris vel Regis Romanorum praesentia, Missarum solemnna celebrari, ac Moguntinen-

(*) Cap. 3.

tinensem, Treuerensem & Coloniensem, Archiepiscopos, vel duos ex iis adesse contigerit, in confessione, quae ante Missam dici consuevit; ac in porrectione Euangelii osculandi; & Pace (post) Agnus Dei portanda; nec non in benedictionibus, post finita Missarum solennia; ac etiam ante mensam faciendis; & in gratiis post cibum acceptum agendis, is inter eos ordo seruetur, prout de ipsorum consilio duximus ordinandum; quod prima die haec omnia & singula a primo, secunda die a secundo, tertia vero a tertio peragantur.

§. II. Primum autem vel secundum, seu tertium, hoc casu, secundum quod prius vel posterius quilibet eorum consecratus existit, debere intelligi declaramus. §. 3. Et vt se inuicem honore condigno & decenti praeueniant & exemplum aliis praebeant inuicem honorandi: Is, quem circa praemissa ordo tetigerit, ad haec alterum conuenienti & charitatiua inclinatione inuitet. Et tunc demum ad praemissa procedat seu quodlibet praemissorum.

CAPVT XXIV.

(*)

Infra scriptae leges promulgatae sunt in Curia Metensi per Dominum Carolum IV. Imperatorem Rom. & Bohemiae Regem Augustum, An. Domini MCCCLVI. assistentibus sibi omnibus Sac. Rom. Imperii Electoribus, Principibus & praesentibus Dominis; Venerabili in Christo Patre, Domino Theodorico Episcopo Albanensi, sanctae Romanae Ecclesiae Cardinali, ac Carolo Regis Franciae primogenito, Normandiae Duce illustri ac Delfino Viennensi, (in die Natiuitatis Christi.) Si quis(**) cum Principibus, Militibus vel priuatis, seu quibuscunque personis, plebeiis etiam, scelestam factionem aut factionis ipsius inierit sacramentum, vel dederit, de nece Venerabilium & illustrium nostrorum & sacri Romani Imperii, tam Ecclesastico-

(*) Quidam hoc caput inscribunt: de crimine laesae maiestatis principum electorum.

(**) vid. L. 5. C. ad L. iul. maies.

sticorum quam Secularium Principum Electorum, seu alterius eorundem: (Nam & ipsi pars corporis nostri sunt: Eadem enim seueritate voluntatem sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt:) Ipse quidem, vtpote Maiestatis reus, gladio feriat, bonis eius omnibus fisco nostro addictis. (*)

§. I. Filii vero eius, quibus vitam Imperiali specialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est haereditarii criminis, metuuntur (**)) exempla,) a materna vel auita omnium etiam proximorum haereditate & successione, habeantur alieni: (Ex) Testamentis aliorum nihil capiant, sint perpetuo egestes & pauperes: Infamia eos paterna semper comitetur: Ad nullum vnquam honorem, ad nulla prorsus sacramenta, perueniant: Sint postremo tales, vt his perpetua egestate sordentibus & mors sit solatium & vita supplicium.

§. II. Denique iubemus, eos esse notabiles sine venia, qui pro talibus vnquam apud nos interuenire tentauerint.

§. III. Ad filias sane eorum, quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, siue testata siue intestata defecerit, volumus peruenire, vt habeant mediocrem potius filiae alimoniam, quam integrum emolumentum, aut nomen heredis consequantur. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus auras esse, confidimus.

§. IV. Emancipationes quoque, quae a praedictis, siue in filios, post legem duntaxat latam, siue in filias fuerint collata, non valeant. Dotes, donationes quorumlibet, postremo item alienationes, quas ex eo tempore, qualibet fraude vel iure factas esse constiterit, quo primo memorati de ineunda factione ac societate cogitauerint, nullius statuimus esse momenti.

§. V. Vxores sane praedictorum, recuperata dote, si in ea conditione fuerint, vt, quae a viris titulo donationis
acce-

(*) R. I. 1465. art. 3. C. C. C. art. 124. 218. 221. Capit. *Caroli VI.* art. 21.

(**) Alii metuuntur.

acceperunt, seu accipiunt, filiis debeant referuare, tempore, quo vsusfructus absumitur, omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quae iuxta legem filiis debentur: Falcidia etiam ex his rebus filiabus tantum, non etiam filiis, deputetur.

§. VI. Idem, quod de praedictis eorumque filiis cauimus, etiam de satellitibus, conscis ac ministris filiisque eorum simili seueritate censemus.

§. VII. Sane, si quis ex his in exordio initae factionis, studio verae laudis accensus, ipse prodiderit factionem, & praemio a nobis & honore donabitur. Is vero, qui vsus fuerit factione, si vel sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolute tamen ac veniam dignus habebitur.

§. VIII. Statuimus (*) insuper, vt si quid contra praedictos Principes Electores, Ecclesiasticos vel Seculares commissum dicatur, etiam post mortem rei, id crimen instaurari posse.

§. IX. In hoc item crimine, quod ad laesam in Principibus Electoribus suis Maiestatem pertinet, etiam in caput Domini serui torqueantur.

§. X. Volumus insuper ac praesenti Imperiali sancimus Edicto, vt etiam post mortem nocentium hoc crimen inchoari possit, aut conuicto mortuo memoria eius damnetur, & bona successoribus eius eripiantur. Nam ex quo sceleratissimum quis ceperit consilium, exinde quodammodo sua mente punitus est.

§. XI. Porro, ex quo quis tale crimen contraxit, neque alienare neque manumittere eum posse, nec ei solvere iure debitorem decernimus.

§. XII. In hac causa in caput Domini seruos torqueri statuimus: id est, propter causam factionis damnandae contra Principes Electores Ecclesiasticos & Seculares, vt praemittitur.

§. XIII. Et si decefferit quis, propter incertam perso-

Mm 2

nam

(*) L. 6. C. ad L. iul. maiest.

nam successoris, bona seruentur, (nisi) si in causa huiusmodi fuisse mortuus arguatur.

CAPVT XXV.

DE INTEGRITATE PRINCIPATVVM
ELECTORVM SERVANDA.

§. I.

Si ceteros Principatus congruit in sua integritate seruari; vt corroboretur iustitia & subiecti fideles pace gaudeant & quiete: multo magis magnifici Principatus, Domina, Honores & Iura Electorum Principum debent illaesa seruari. Nam vbi maius incumbit periculum, maius debet remedium adhiberi, ne, columnis ruentibus, basi totius aedificii collidatur.

§. II. Decernimus igitur, & hoc perpetuis temporibus valituro sancimus Edicto: quod ex nunc in antea perpetuis temporibus, insignes & magnifici Principatus; videlicet Regnum Bohemiae; Comitatus Palatinus Rheni; Ducatus Saxoniae; & Marchionatus Brandenburgensis, terrae, districtus, homagia, vasallagia & alia quaeuis ad ipsa spectantia, scindi, diuidi seu quauis conditione dimembrari non debeant, sed in sua perfecta integritate perpetuo maneant. §. 3. Primogenitus filius succedat in eis, si bique soli ius ac dominium competat, nisi forte mente captus, fatuus seu alterius famosi & notabilis defectus existeret, propter quem non deberet seu posset hominibus principari. §. 4. In quo casu inhibita sibi successione secundo genitum, si fuerit in ea progenie, seu alium seniore fratrem, vel consanguineum laicum, qui paterno stirpi in descendenti recta linea proximior fuerit, volumus successurum. §. 5. Qui tamen apud alios fratres & sorores se clementem & pium exhibebit continuo, iuxta datam sibi a Deo gratiam & iuxta suum beneplacitum, ex ipsius patrimonii facultate, diuisione, scissione seu dismembratione Principatus & pertinentiarum eius sibi modis omnibus interdicta.

CAPVT

CAPVT XXVI.

DE CVRIA IMPERIALI ET SESSIONE.

§. I.

Die, qua solennis Curia Imperialis vel Regia fuerit celebranda, veniant circa horam primam Principes Electores Ecclesiastici & Seculares ad domum habitationis Imperialis, siue Regalis, & ibi Imperator vel Rex ipse, omnibus insigniis Imperialibus induetur, & ascensu equis, omnes vadant cum Imperatore, vel Rege ad locum Sessionis aptatae, & ibit quilibet eorum in ordine, & modo, supra (*) in lege de ordine & modo processionis ipsorum Principum Electorum plenius diffinito.

§. II. Portabit etiam Archicancellarius, in cuius Archicancellariatu haec fuerint, super Baculo argenteo, omnia Sigilla & Typaria Imperialia siue Regalia.

§. III. Seculares vero Principes Electores sceptrum, pomum & ensen, secundum quod superius exprimitur, deportabunt.

§. IV. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum Treuirensis suo loco transeuntem, primo Aquisgranensis, secundo Mediolanensis corona: & hoc ante Imperatorem duntaxat, qui iam Imperialibus est infulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores, ad hoc per Imperatorem iuxta placitum deputandi.

§. V. Imperatrix etiam vel Regina Romanorum suis augustalibus amicta (insigniis) post Regem vel Imperatorem (Romanorum) & etiam post Regem Bohemiae, qui Imperatorem immediate subsequitur, competentis spatii interuallo, suis associata Proceribus suisque comitata Virginibus, ad locum sessionis procedat.

M m 3

CA-

(*) c. 3. 4. 21. 22. A. B.

CAPVT XXVII.

DE (ARCHI)-OFFICIIS PRINCIPVM
ELECTORVM IN SOLENNIBVS CVRIIS
IMPERATORVM VEL REGVM
ROMANORVM.

§. I.

Statuimus, vt, quodocunque Imperator vel Rex Romanorum solennes Curias suas celebrauerit, in quibus Principes Electores sua deseruire seu exercere debent officia, subscriptus in his ordo seruetur.

§. II. Primo enim, Imperatore vel Rege ipso in sede Regia siue folio Imperiali sedente, Dux Saxoniae agat officium suum hoc modo. Ponetur enim ante aedificium sessionis Imperialis vel Regiae, aceruus auenae, tantae altitudinis, quod pertingat vsque ad pectus, vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, & habebit in manu baculum argenteum, & mensuram argenteam, quae simul faciant in pondere duodecim marcas argenti, & sedens super equo, primo mensuram eandem de auena plenam accipiet & famulo primitus venienti ministrabit eandem. Quo facto, figendo baculum in auenam recedet, & Vicemareschallus eius, puta N. de Pappenheim, accedat, vel eo absente Mareschallus Curiae vterius auenam ipsam distribuet.

§. III. Ingresso vero Imperatore vel Rege ad mensam, Principes Electores Ecclesiastici, videlicet Archiepiscopi, stantes ante mensam cum ceteris Praelatis, benedicent eandem, secundum ordinem, qui circa haec eis in superioribus est praescriptus, & benedictione completa, iidem Archiepiscopi omnes si adsunt, alioquin duo, vel vnus, Sigilla & Typaria Imperialia siue Regalia a Cancellario Curiae recipient, eoque, in cuius Archicancellariatu Curiam ipsam celebrari continget, in medio procedente, & alijs duobus ex alterutro latere sibi iunctis, Sigilla & Typaria ipsa, omnes quidem baculum, in quo suspensa fuerint, mani-

manibus contingentes, ea portabunt, & ante Imperatorem vel Regem reuerenter ponant in mensa, Imperator vero, siue Rex, eadem ipsis statim restituet, & in cuius Archicancellariatu hoc fuerit, vt praefertur, is maius Sigillum collo appensum vsque ad finem mensae gestabit, & deinceps, donec ad hospitium suum perueniat ab Imperiali, siue Regali Curia, equitando. Baculus vero, de quo praemittitur, esse debet argenteus, duodecim marcas argenti habens in pondere: cuius tam argenti, quam pretii partem tertiam vnusquisque Archiepiscoporum ipsorum persoluet. Et baculus ipse protinus, vna cum Sigillis & Typariis debet Cancellario Imperialis Curiae assignari, in vsus suos beneplacitos conuertendos. Postquam autem is, quem ordo tetigerit, portando Sigillum maius, ab Imperiali Curia ad hospitium suum redierit, vt praefertur, statim Sigillum ipsum, per aliquem de suis familiaribus, praedicto Imperialis Curiae Cancellario remittet super equo, quem iuxta propriae dignitatis decentiam & amorem, quem ad Cancellarium Curiae (*) gesserit, ipsi Cancellario tenebitur elargiri.

§. IV. Deinde Marchio Brandenburgensis Archicamerarius, accedat super equo, habens argenteas pelues cum aqua in manibus, ponderis duodecim marcarum argenti, & pulcrum manutergium, & descendens ab equo dabit aquam Domino Imperatori vel Regi Romanorum manibus abluendis.

§. V. Comes Palatinus Rheni intrabit similiter super equo, habens in manibus scutellas argenteas, cibis impletas, quarum quaelibet tres marcas habeat in statera, & descendens ab equo portabit & ponet ante Imperatorem vel Regem in mensa.

§. VI. Post hoc Rex Bohemiae, Archipincerna, veniat similiter super equo, portans in manibus Cuppam seu scyphum argenteum, ponderis duodecim marcarum, coopertum, vino & aqua permixtum, impletum, & descendens,

(*) Capit. Leop. art. 40. Caroli VI. & VII. art. 25.

dens de equo scyphum ipsum Imperatori vel Regi Romanorum porriget ad bibendum.

§. VII. Sicut autem hactenus obseruatum fuisse comperimus, ita statuimus, vt, peractis per Principes Electores Seculares praedictis eorum officiis, ille de Falckenstein Subcamerarius equum & pelues Marchionis Brandenburgensis pro se recipiat. Magister Coquinae de Nortenberg equum & scutellam Comitis Palatini: Vicepincerna de Limburg, equum & scyphum Regis Bohemiae: Vicemarschallus de Pappenheim equum, & baculum & mensuram praedictam Ducis Saxoniae. §. 8. Si tamen ipsi in tali Imperiali seu Regali Curia praesentes existant, & eorum quilibet in officio (*) suo ministret. Si vero ipsi vel eorum aliqui a praefata Curia se duxerint absentandos: ex tunc Imperialis vel Regalis Curiae quotidiani ministri, vice absentium, puta quilibet in loco eius absentis, cui in vocabulo, seu officio communicat, sicut geret officium, sic tollat in praemissis & fructum.

CAPVT XXVIII.

(DE MENSIS IMPERIALIBVS ET ELECTORALIBVS.)

§. I.

Imperialis insuper mensa vel Regia sic debet aptari, vt ultra alias aulae tabulas siue mensas in altitudine sex pedum sit altius eleuata, in qua praeter Imperatorem duntaxat, vel Regem Romanorum die solennis Curiae nemo penitus collocetur.

§. II. Sedes vero & mensa Imperatricis siue Reginae parabitur a latere in aula ita, quod ipsa mensa tribus pedibus Imperiali siue Regali mensa sit bassior, & totidem pedibus eminentior supra sedes Principum Electorum, qui Principes, suas inter se in vna eademque altitudine sedes habebunt & mensas. †

§. III. In-

(*) Capit. Ferd. II. art. 41.

§. III. Infra Sessionem Imperialem mensae pro septem Principibus Electoribus Ecclesiasticis & Secularibus praeparantur, tres videlicet a dextris, & tres aliae a sinistris, & septima directe versus faciem Imperatoris vel Regis, sicut superius in capitulo de sessionibus & ordine Principum Electorum per nos est clarius definitum; ita etiam, quod nullus alius, cuiuscunque dignitatis vel status existat, sedeat inter ipsos, vel ad mensas eorum.

§. IV. Non liceat autem alicui praedictorum secularium Principum Electorum, peracto officii sui debito, se locare ad mensam sibi paratam, donec alicui suorum Conprincipum eius officium restat agendum. Sed cum aliquis eorum vel aliqui ministerium suum expleuerint, ad praeparatas sibi mensas transeant, & iuxta illas stando expectent, donec ceteri ministeria sua expleuerint supradicta, & tunc demum omnes & singuli pariter ad mensas sibi paratas se locabunt.

§. V. Inuenimus etiam, ex clarissimis relationibus & traditionibus antiquorum, illud a tempore, cuius contrarii iam non habetur memoria, per eos, qui nos praecesserunt feliciter, esse iugiter obseruatum, ut Regis Romanorum futuri Imperatoris, in Ciuitate Franckenfort celebraretur Electio, & prima Coronatio Aquisgrani, & in oppido Nuremberg prima sua Regalis Curia haberetur. Quapropter certis ex causis, etiam futuris praemissa seruari debere temporibus declaramus, nisi praemissis omnibus, seu eorum alicui, impedimentum legitimum obuiaret.

§. VI. Quandocunque insuper aliquis Princeps Elector Ecclesiasticus, vel etiam Secularis, iusto impedimento detentus, ad Imperialem Curiam vocatus venire non valens, Nuncium vel Procuratorem, cuiuscunque status vel dignitatis transmiserit, missus ipse, licet loco mittentis iuxta datum sibi ab eo mandatum admitti debeat, in mensa tamen, vel sede, quae illi, qui ipsum transmittit, deputata fuit, non sedebit.

§. VII. Praeterea consummatis his, quae in Imperiali

N n

quali-

qualibet curia siue Regali fuerunt pro tempore disponenda, recipiet Magister curiae pro se totum aedificium, seu ligneum apparatus Imperialis siue Regiae sessionis, vbi sederit Imperator vel Rex Romanorum cum Principibus Electoribus ad celebrandas solemnes curias vel feuda, sicut praemittitur, Principibus conferenda.

CAPIT. XXIX.

DE IVRIBVS OFFICIALIVM, DVM PRINCIPES FEVDA SVA AB IMPERATORE VEL REGE ROMANORVM RECIPIVNT.

§. I.

Decernimus hoc Imperiali Edicto, vt Principes Electores, ecclesiastici & seculares, dum feuda sua siue regalia ab Imperatore vel Rege recipiunt, ad dandum vel soluendum aliquid, nulli penitus sint adstricti. Nam pecunia, quae tali praetextu (*) persoluitur, officiat debetur. Cum ergo ipsi Principes Electores cunctis Imperialis Curiae praesint officiis, suos etiam habentes in officiis huiusmodi substitutos, datos ad hoc Romanis Principibus & dotatos, videtur absurdum, quod substituti officiales a suis superioribus quocunque quaesito colore xenia (***) postulant: nisi forte ipsi Principes Electores sponte & liberaliter his aliquid largirentur.

§. II. Porro ceteri Principes Imperii, Ecclesiastici vel Seculares, dum praedicto modo eorum aliquis feuda sua ab Imperatore Romanorum vel a Rege suscipit, Imperialis siue Regalis officialibus dabit Curiae sexaginta tres marcas argenti cum vno fertone, (***) nisi eorum aliquis priuilegio seu indultu Imperiali vel Regali tueri se possit, & proba-

(*) Capit. Caroli VI. & VII. art. XI. & art. XVII.

(**) Capit. Caroli VI. & VII. art. XVII.

(***) conf. VFFENBACH de iud. aul. c. XI. p. 124. vt & CASS. THYCELI elect. iur. publ. P. I. p. 253.

probare, se solum vel exemptum a talibus, aut etiam aliis quibuscunque, quae solum in susceptione feudorum huiusmodi consueuissent. §. 3. Praedictarum insuper sexaginta trium marcarum & fertonis diuisionem faciet Magister Curiae Imperialis siue Regalis, hoc modo: *Primo* enim decem marcas pro semetipso reseruans, dabit Cancellario Imperialis siue Regalis Curiae decem marcas: Magistris, Notariis, Dictatoribus, tres marcas, & Sigillatori pro cera & pergamento vnum fertonem, ita videlicet: quod Cancellarius & Notarii, Principi recipienti feudum, non ad aliud quam ad dandum sibi testimonialem recepti feudi, seu simplicis inuestiturae litteram, sint astricti. (*) Item dabit Magister Curiae Pincernae de Limburg de praefata pecunia decem marcas, magistro coquinae de Nortemberg decem marcas, Vicemareschallo de Pappenheim decem marcas, & Camerario de Falckenstein decem marcas. Tali tamen conditione, si ipsi & eorum quilibet in huiusmodi Curia (***) solemnibus praesentialiter adsint in suis officiis ministrando. Si vero ipsi, vel aliqui eorum absentes fuerint, ex tunc officiales Imperialis siue Regalis Curiae, qui talibus praesunt officiis, eorum, quorum suppleant absentiam, singuli singulorum, sicut vicem, nomenque & laborem sufferunt, sic lucrum & commoda reportabunt.

§. IV. Dum autem Princeps aliquis equo vel alteri bestiae insidens, feuda sua ab Imperatore recipit, vel Rege, equus ille seu bestia, cuiuscunque speciei sit, debetur superiori Mareschallo, id est, Duci Saxonum, si praesens adfuerit. Alioquin illi de Pappenheim, eius Vice-Mareschallo, aut, illo absente, Imperialis siue Regalis Curiae Mareschallo.

Nn 2

CA-

(*) Capit. *Caroli VI. & VII.* art. XI.(**) Capit. *Caroli VI. & VII.* art. III.

CAPVT XXX.
DE INSTITVTIONE PRINCIPVM
ELECTORVM IN LINGVIS.

§. I.

Cum sacri Romani Celsitudo Imperii, diuersarum nationum moribus, vita & idiomate distinctarum leges habeat, & gubernacula (*) moderari, dignum est & cunctorum sapientium iudicio censetur expediens, quod Electores Principes, ipsius Imperii columnae & latera, diuersorum idiomatum & linguarum differentiis instruantur, vt plures intelligant & a plurimis intelligantur, qui plurimorum necessitatibus releuandis Caesareae Sublimitati assistunt, in partem sollicitudinis constituti.

§. II. Quapropter statuimus, vt illustrium Principum, puta Regis Bohemiae, Comitis Palatini Rheni, Ducis Saxoniae, & Marchionis Brandenburgensis, Electorum filii, vel haeredes, & successores, cum verisimiliter Teutonicum idioma sibi naturaliter inditum scire praesumantur, & ab infantia didicisse, incipiendo a septimo aetatis suae anno, in Grammatica, Italica ac Slauiica linguis instruantur; Ita, quod infra quartum decimum aetatis annum existant in talibus iuxta datam sibi a Deo gratiam eruditi; cum illud non solum vtile, imo, ex causis praemissis summe necessarium habeatur, eo quod illae linguae, vt plurimum ad vsum (**)& necessitatem sacri Imperii frequentari sint solitae, & in his plus ardua ipsius imperii negotia ventilentur.

§. III. Hunc autem proficiendi modum in praemissis ponimus obseruandum, vt relinquatur optioni parentum, vt filios suos, si quos habuerint, seu proximos, quos in Principatibus sibi credunt verisimiliter successuros, ad loca dirigant, in quibus de huiusmodi linguis possint edoceri,

(*) Vide ad hoc caput comment. ad A. B. de LVDEWIGII T. II. p. 1344. seqq.

(**) vid. cap. *Caroli V.* art. 14. *Caroli VI.* & *VII.* art. 23.

ceri, vel in propriis domibus paedagogos, instructores & pueros confocios in his peritos eis adiungant, quorum conuersatione pariter & doctrina in linguis ipsis valeant erudiri. (*)

CAROLI VI.
SANCTIO PRAGMATICA AVSTRIACA.

Wien den 6. December 1724.

SIr Carl von Gottes Gnaden, Röm. Kayser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, Castilien, Legion, Arragonien beeder Sicilien, in Jerusalem, Hungarn, Böhheim, Dalmatien, Croatien, Slavonien, Navarra, Granada, Toledo, Balenzien, Gallicien, Majorca, Hispalia, Sardinien, Corduba, Corfica, Murcia, Algarbien, Algezira, Gibraltar, derer Canarischen Insulen, in Ost- und West-Indien, deren Insulen und Terrae firmae des Oceani, König ic. Erz-Hersog von Oesterreich, Herzog von Burgund, Lothringen, Brabant, Limburg, Luxemburg, Seldern, Manland, Steyermarc, Cärnthen, Crain, Würtemberg, Ober- und Nieder-Schlesien, Athen und Neopatrien, Fürst zu Schwaben; des Römischen Reichs Marggraf zu Burgau, Mähren, Ober- und Unter-Laufnis, Graf zu Habsburg, Flandern, Artois, Tyrol, Barcelona, Pfird, Kyburg, Görz, Roussilion, und Cerdagne; Landgraf in Elsaß; Marggraf zu Driftani und Graf zu Gozeane; Herr von der Windischen Marc, Slavonien, Portenau, Bisciaia, Molins, Salins, Tripolis und Mecheln ic.

N n 3

Fügen

(*) Quod ad aureae bullae descriptionem, denominationem, figuram &c. attinet, videri potest apud B. G. STRUVIUM corp. iur. publ. c. 6. p. 128. edit. len. 1738.

